

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Eugenia Narbaiza Aranguren

*Zaldibar
Bizkaia (1928)*

Aurkibidea

Biografia

Zaldibarren jaio zen, Urizar auzoko Azkorra baserrian. Gurasoak berriztarrak zituen eta bederatzi neba-arrebatatik hirugarrena izan da. Baserriko kontuak kontatu zizkigun berarekin egin genuen berbaldian (baserriaren jabetza, soroko beharrak...), jaiotzari lotutako ohiturak, umezaroko eta gaztezaroko kontuak eta Anbotoko Mariri buruzkoak, besteak beste.

Zintak

ZAL-017

- **Proiektua:** Zaldibarko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxazarra, Ainhoa
- **Data:** 2013-06-05
- **Iraupena:** 68 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxazarra, Ainhoa

ZAL-019

- **Proiektua:** Zaldibarko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxazarra, Ainhoa
- **Data:** 2013-06-05
- **Iraupena:** 48 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Etxazarra, Ainhoa

Pasarteak

1. San Tomas egunean kapoi gorri hanka horidunak etxeko andreari

- **Erref:** ZAL-017/002
- **Iraupena:** 0:03:26. **Hasi:** 00:01:42. **Bukatu:** 00:05:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

<p>Baserría 1977an, San Mateo egunean, bota zuten autopista egiteko. Gurasoak baserrira ezkondu ziren, hasieran errentan. Askok gari anegak entregatu behar izaten zituzten errenta ordaintzeko; eurek, ostera, dirutan ordaintzen zuten. San Tomas egunean kapoi gorri hanka horidun bi entregatu behar izaten zioten etxeko andreari.</p>

Transkripzioa

- Orduen zuk beti, zuren bizimodu guztie hemen Zaldibarren, ezta?
-Bai.
-Ta han baserrien umetan eta... ezta? Umetako denporea baserrien?
-Baserrien, ez kodu artien baserrien.
-Ta noz bota zan ba baserrie?
-Baserrie? Ba autopistie ein ebenien.
-Hori zu ezkondu ta gero?
-Bai. Zera, San Mateo egune zan, "setenta y sietien" edo, uste dot zala. "Setenta y sietien", San Mateo egunien, goixeko zortziretan bota eben. Bai, guk ukusi gendun... ukusi gendun, ra! Keie. Dana, eskarbadorien zaratie, ta dana keie edo zera hautse. Besteik, ez... bota eben etxe hori /etxioi/.
-Eta karo, aite ta ama esan dozu Berrizkoak ezta?
-Berrizkuek zien bai.
-Ta zer, hemen erosi eurien...
-Ezkondu zienien hona baserrire, hona baserrire ezkondu zien.
-Baia erosite edo errentan?
-Ez, errentan.
-Errentadoreak izin zarie zuek.
-Bai, errentadorek izen zien. Ta gero erosi eben ba... ni ezkondu aurretixuen erosi eben etxea.
-Eta lehen, errentea zer pagetan zan, hille guztietan edo...
-Ez, urtien. Bai, ta guk geunken suberte bat, zera... ez gendun entregau biher garik. Ze honenbeste fanega gari zan errentie. Baiñe, garixe entregau barik, honen fetxatan eitten daben prezidue, esaten oskun, ointxe haxe preziumen pagau biher dozue /biozue/ ba, hamabost fanega gari dizen prezidue, ze preziumen dauen ba haxe kantidadie pagau biha gendun errentie. Ta gero Gabonetan, Santo Tomas egunien esijitzen oskun... zerak... Akordeuko naz... kapoiek. Horrek gorri-gorri haundixok edo zera, gorrixek izen daittezela ta hanka horidunek, ganera exijitzen oskun. Gorrixek eta hanka horidunek. Ta etxien ez bageunkezan ba... haretzek topetan jun biher izeten eban amak ferixan batera. Urte baten, akordeten naz, Santa Luzietan Zumarrara jun zan kapoioek erosten ez geunken ta... ba Gabonetarako eruteko etxekandriai.
-Bat? Edo bat baiño gehiau?
-Bi.
-Bi. Ta horrek hanka horidunek ta, zer dire, hobeak?
-Bai, hanka horidunek eta gorrixek izen daittezela.
-Horrek hobeak dire?
-Presentzia. Berak batan batzui erregaletako izengo zan, edo zer hori /zeroi/. Ba presentziaik onenekuek izen biher eben /bieben/.
-Eta zuek hasten zinduezan etxean? Edo beti erosi ferien horrek kapoioak?
-Ez, etxien ez gendun hasten.
-Erosi?
-Bai, erosi eitten genduzen zertzeko, emoteko etxekandriai.

2. Inguruko etxe gehienak jabe bakar batenak

- **Erref:** ZAL-017/003
- **Iraupena:** 0:02:25. **Hasi:** 00:05:08. **Bukatu:** 00:07:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua

Laburpena:

<p>Auzoko gehienak errentadoreak ziren, inguruko baserri-etxe gehienak jabe batenak ziren eta, Markinako seme batenak. Azkenean Eugeniaren familiak baserria erosi ahal izan zuen, baina gero bota egin zieten autopista egiteko. Aldapan zegoenez, ez zieten asko ordaindu.</p>

Transkripzioa

-Eta inguruko baserrikoak be bai bardin? errentoreak ziren edo...
-Bai, inguruko baserriek be... bai, danak errentadoriek.
-Oseake, hori iziten zan normalena?
-Bai. Bai, danak errentadoriek ze hamen ba... baserri-etxe asko euen batenak iguel. Hiru edo /ero/ lau etxe edo... gure auzunan be baeuezan zera... gure hurrengo baserri-etxie bizitza bikue eta ba... uzaba batena. Ta harek eukezan hemen Zaldibarren [Zaldiberren] ba, hainbat baserri-etxe. Markinakue [Markiñekue] edo zan bera ta hainbat baserri-etxe euen Zaldibarren, danak errentan. Oin danak dekoz saldute e?
-Bai... baia lehen errentan eukiten zan.
-Lehen danak errentan.
-Ta gero azkenean erosi ein zenduen.
-Bai.
-Ta gero bota, handik eta gitxire?
-Gero bota. Erosi ta /erosi tte/ gero... gero bota.
-Bai. Autopisteagaz ezta?
-Autopistiek. Bai. Ta autopistiek ba... ez doskun asko ordaindu, tercerako zonie zan, aldapie... Ta zelan ezer ezin leiken fabrikau... terreno lauek edo zerak ba, gehixa emon ete eben baiñe aldatsa zelan zan ba han... tercerakue zan. Ta baserri-etxie ta hartu zittuen lurrok danok ba... ehun ta hogetabost mille pezeta pagau otsezan bakarrik gure gurasuei, ehun ta hogetabost mille pezeta.
-Ta lur asko ziren ingurukoak, zuonak edo...?
-Bai, lurre... bastante lur... bueno, lurrik gehixen beheraua geunken, baiñe goi-goittik ein eben etxie bota ta. Bai ba, beheaua geunkezan lurrek lauauek zien ta aldats-aldatsien, ba terrenoik gutxien euen lekuen... ta etxioi bota eben ta...
-Jo, pena ezta?
-Bai. Ba baserri-etxie akabo

3. Ortuaria eta esnea saltzen

- **Erref:** ZAL-017/005
- **Iraupena:** 0:02:47. **Hasi:** 00:07:57. **Bukatu:** 00:10:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):**Laburpena:**

<p>Garia, artoa, naboia eta labrantza eduki zuten baserriaren lurretan. Sei bat behi eduki zituzten eta sasoi baten idiak ere bai labrantzarako. Eguzki-begian ortuaria jartzen zuten eta amak Eibarko plazan saltzen zituen. Eugeniak esnea saltzen zuen Zaldibarren.</p>

Transkripzioa

-Eta zuen lurretan zer euki zenduen? Soloa, ortue, labrantza?
-Bai. Garixe ta artue ta nabue ta labrantzie, ganauek geunkezan, behixek ba... sei behi edo eukitten genduzen ta sasoi baten idixek be bai, labretako

ta. Ta zera... gero etxe onduen, zelan aldapan euen ta euzki-begixen, ba han berdurie. Ta ama juten zan ba Eibarko [Eiberko] plazara, juten zan berduriak.

-Saltzen?

-Bai. Berdurie saltzen Eibarko plazara. Ta ni gazte-gaztetatik edo zera... esne-behixek geunkezan ta esnie ekarten gendun hona kalera, etxietara. Etxe batzuta litro bi beste batzutara hiru iguel ta beste batzutara bat eta eskillara gora-behera han ibilli bihar ixeten naberen. Astuaz bajaten nitzen esniek ekarten kalera ta esnie partitzen.

-Eta esneak non? Kantinatan edo...

-Bai. Kantiñetan. Astue otzarakin ta otzaretan sartu kantiñek eta...

-Egunero ezta?

-Egunero.

-Bueltaka.

-Bai.

-Eta ama? Egunero joaten zan Eibarrera? Edo noz?

-Ez, egunero ez zan juten. Astien birriten edo hiru bider edo... holan juten zan.

-Astoagaz be bai?

-Ez. Astuaz bajatzen zittuen... estaziñora bajatzen geuntsezan kargak ta trenien.

-Eta non? Zestoatan edo...

-Bai, otzaretan ipiñitte bai...

-Eibarrera. Ta Eibar hemen ondoan dau ezta?

-Eibarren, Eibarren ba zera... Gero han eoten zien maleteruek edo, karretillakin eruten otsezan... puestoraiñoko. Hamen estaziñora eruten geuntsezan astuen ta gero Eiberren, ba han... euezan, maleteruek esaten otsen, gixon batzuk, hartu otzarok eta zerok eta zelan alkar ezautzen zien ta zerien... bakotxak bere puestuetara eruten otsezan karretillakin.

-Ta ze gauza... berdurak?

-Berdurie, bai.

-Ta arrautzek eta holan?

-Arrautzie.... Ba oingo beste ez zan egoten, lantzien behin arrautza bat baiñe etxien egon zan lagun asko ta...

-Etixerako arrutzek.

4. Batzen zuten fruta apurra etxerako zen

- **Erref:** ZAL-017/006
- **Iraupena:** 0:01:50. **Hasi:** 00:10:44. **Bukatu:** 00:12:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Baserría » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa

Laburpena:

<p>Etxe bete jende bizi ziren baserrian: neba-arrebak, gurasoak eta aitita. Fruta ere eduki zuten etxean, melokotoiak, okaranak eta sagarrak. Etxerako izaten ziren, postrerako sagar-errea edo konpota jateko. Madari gutxi zuten.</p>

Transkripzioa

-Beratzi neba-arreba ta aitte ta ama, ta aittitte.
-Aitite be etxean?

-Bai, aittitte be etxien, aittitte bai.
-Jente asko.
-Bai, jente asko egongo zan.
-Bizimodu bakarreko etxea zan?
-Bai.
-Bat ezta?
-Bai.
-Eta, ez dakit, frutarik eta eukiten zenduen etxean?
-Frutie bai. Melokotoiek eta okanak, bai.
-Ta sagarrak?
-Sagarrak gutxi. Bueno, sagarrak bai. Gutxi esan dot, baiñe sagarrak sasoi baten, han goixen, Luerrixen geunkezan eta ba, sagarrak bai. Sasoi baten sagarrak bastante.
-Ta sagarrak etzerako?
-Etxerako.
-Edo saltzeko ez?
-Saltzeko, saltzeko gutxi ze sagarrak ba, tratau ezin edo zertu ezik ez dabe fruto... zer asko emoten. Bai, onenak eruten zittuen iguel... batzuk plazara baiñe... etxien be hainbeste gengoan ba postrie be izeten zan sagar-errie edo. Sagar-errie edo konpotie edo.
-Eta madariek ez dozuez eukin?
-Madariek... bi edo hiru geunkezan bakarrik, edo zera. Ze zelan zera zan, aldapie haundixe edo zera... sikua... han ez zan frutie asko hasten ta txikixe gelditzen zan.
-Ez zan eiten ondo...
-Bai...

5. Auzoek asko laguntzen zioten elkarri

- **Erref:** ZAL-017/007
- **Iraupena:** 0:01:39. **Hasi:** 00:12:34. **Bukatu:** 00:14:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Auzokoan arteko harremana
- Baserria » Baserriko lanak » Sagardogintza

Laburpena:

<p>Auzoko batzuek sagardoa eta txakolina egiten zuten. Sagarrak falta izanez gero eurek ere ematen zizkieten. Lehen asko laguntzen zioten elkarri, garia jotzen esaterako, edo belarra batzen.</p>

Transkripzioa

-Sagarragaz eiten zinduen sagardaua?
-Sagardaua ez... etxien ez gendun sagardaurik eitten, ez geunken erreminttaik sagardurik eitteko.
-Ba, jenteak bai ezta? Jenteak, inguruko jenteak eingo euen.
-Bai, han auzuen baserri bitten eitten eben sagardaua /sardaua/. Auzuen bertan. Sagardaua /sardaua/ ta txakoliñe be bai eitten eben, auzuen bertan. Ba sagarrak iguel e... edo zerak, sagarrak falta baeben barrikie hornitzeko ta zerok eta, ba...
-Lagundu ezta?
-Bai. Ze lehen dana ixeten zan bata besteai lagundute.
-Asko?
-Asko.

-Zelango gauzak eiten ba? Por ejemplo, zelango gauzak eiten laguntzen zan?
-Gari-joten, gari sasoi en gari-joten ta bederra... bederra ebaitte baeguen ta bederra siketute ta trumoi joten baeban, ta joten ziñen aiñeketan laguntzen erretiretako.
-Eta igual etxea konpondu behar zanean edo... holango geuzek?
-Etxie konpondu gendunien ba... ba teillatue barrixe ipiñi otsen ta... nere gixonak eta beste aizta baten gixonak eta nere aittek eta euren artien, nebak eta aittek eta...
-Familiek.
-Bai. Etxekuen artien.

6. Gari-jotzea

- **Erref:** ZAL-017/008
- **Iraupena:** 0:03:28. **Hasi:** 00:14:13. **Bukatu:** 00:17:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Baserria » Baserriko lanak » Garia

Laburpena:

Garia moztu eta txortak egiten zituzten. Gero eguzkitan sikatzen ziren eta losen kontra jotzen zituzten. Gizonen beharra izaten zen hau; andreena, ostera, garia ondora eramatea eta ura edo sangria gizonei ekartzea. Auzokoen artean egiten zuten gari-jotzea. Gero, garia jotzeko makina ekarri zuen auzoko batek.

7. Sabaian belarrak eta kamaran jatekoak

- **Erref:** ZAL-017/009
- **Iraupena:** 0:01:16. **Hasi:** 00:17:41. **Bukatu:** 00:18:57
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa
- Ohiturak eta bizimodua » Elikadura » Jatekoa eta edatekoa
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

Sabaian lastoa eta belarra gordetzen zuten ganaduei neguan emateko. Kamaran, ostera, kipulak, sagarrak eta artoa gordetzen zituzten. Belarra udan mozten zuten.

8. Udaberrian eta neguan ereiten direnak

- **Erref:** ZAL-017/010
- **Iraupena:** 0:03:13. **Hasi:** 00:18:57. **Bukatu:** 00:22:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa

Laburpena:

Sekula-belarra, ailorbea eta alpapa udaberrian ereiten zituzten, artoa eta babarekin batera. Sasoi honetan tomateak, piperrak eta lekak ere jartzen dira; neguan, ostera, berakatza, ilarra eta baba-beltza jartzen dira. Koinatak azken hauek ereiteko egunik onena urriaren 22a zela zioen.

9. Loredun landareak ilberrian erein, gainontzekoak ilbeheran

- **Erref:** ZAL-017/011
- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 00:22:10. **Bukatu:** 00:23:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserríko lanak » Lurra lantzea
- Baserría » Baserríko lanak » Baratzea eta soroa

Laburpena:

Loredun landareak ilberrian ereinez gero, lore gehiago ematen ei dute. Ilbeheran, ostera, porrua, aza eta letxuga modukoak ereiten dira, zilik irten ez dakien.

10. Landareak ateratzeko haziak etxean erein

- **Erref:** ZAL-017/012
- **Iraupena:** 0:03:14. **Hasi:** 00:23:10. **Bukatu:** 00:26:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserríko lanak » Baratzea eta soroa

Laburpena:

Gaur egun arrandegiko kutxak erabiltzen dituzte haziak ereiteko. Lehen lur zati bat edukitzen zuten behar horretarako. Etxeko hazia telazko poltsa batean gordetzen da eta urte bian ere ematen du.

11. Etxean esne-behiak eta garia urte osorako

- **Erref:** ZAL-017/014
- **Iraupena:** 0:01:39. **Hasi:** 00:26:58. **Bukatu:** 00:28:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserría » Baserríko lanak » Garia
- Baserría » Baserríko lanak » Baserríko animaliak

Laburpena:

Inguruan ez dira artzainak egon. Baserrí batzuetan ahuntzak edukitzen zituzten aumak etxean jateko. Eurenean, ostera, esne-behiak edukitzen zituzten, esnea saltzen zuten eta. Garia ere urte osorako edukitzen zuten, errenta garitan baino dirutan ordaintzen zutelako.

12. Gerra sasoiaren errota bakarra zabalik herrian

- **Erref:** ZAL-017/015

- **Iraupena:** 0:01:59. **Hasi:** 00:28:37. **Bukatu:** 00:30:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Errota
- Baserria » Baserriko lanak » Garia

Laburpena:

Garia zurezko arketan gordetzen zuten errotara eraman aurretik. Aitita-amamek errota eduki zuten Berrizen. Gerra sasoian errotak itxi egin zituzten eta Zaldibarren bakarra utzi zuten, Eizagan.

13. Errotaren funtzionamendua

- **Erref:** ZAL-017/016
- **Iraupena:** 0:03:20. **Hasi:** 00:30:36. **Bukatu:** 00:33:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Errota

Laburpena:

Errekako ura antaparara ekartzen zuten gero errotara sartzeko. Errotarriak bueltaka-bueltaka egoten ziren eta apurka-apurka bertara jausten zen garia edo artoa. Irina aska batera jausten zen. Batez ere neguan egiten ziren errotako beharrak eta orduan ez zegoen ur faltarik. "Belakurtu" zen aitita-amamen errotaren izena.

14. Bariku Santuan errota martxan jarri eta ume bat ito

- **Erref:** ZAL-017/018
- **Iraupena:** 0:02:21. **Hasi:** 00:34:47. **Bukatu:** 00:37:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Elizaren indarra
- Baserria » Baserriko lanak » Errota

Laburpena:

Garia eta artoa zakuetan eramaten zuten errotara eta irina ere bertan ekartzen zuten. Bariku Santu egunean ez zen sekula martxan jartzen errota. Behin jarri zuten eta ume bat ito zitzaien bertan. Zigorra izan zela pentsatzen zuen aititak.

15. Errotariari irinetan ordaintzen zitzaion

- **Erref:** ZAL-017/020
- **Iraupena:** 0:01:02. **Hasi:** 00:39:24. **Bukatu:** 00:40:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Errota

Laburpena:

Errotariak kilo bakoitzeko honenbeste gramo kentzen zituen bere lanaren

truke. Errotariak gero etxerako aprobetxatzen zuen irina; ogiak, taloak eta morokilak egiteko.

16. Umeak beste andre baten bularrarekin hazi

- **Erref:** ZAL-017/021
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:40:26. **Bukatu:** 00:43:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Askotan gertatzen zen ama erditzerakoan odolustea edo hiltzea eta umea besteren batek hazi behar izaten zuen. Orduan bularrarekin hazten ziren ume guztiak. Batzuek beste ume batzuei ematen zieten bularra diru truke.

17. Erditzeak etxean

- **Erref:** ZAL-017/022
- **Iraupena:** 0:01:30. **Hasi:** 00:43:16. **Bukatu:** 00:44:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Lehen umeak etxean edukitzen zituzten. Emagina Durangotik etortzen zen, baina bertoko praktikanteak ere laguntzen zion erditzeetan. Korrika joan behar izaten zuten medikuari abisua ematen, ez zegoen telefonorik eta.

18. Emagina erditzeetan laguntzen

- **Erref:** ZAL-017/024
- **Iraupena:** 0:01:32. **Hasi:** 00:45:39. **Bukatu:** 00:47:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Erditzeetarako ura berotzen jartzeko esaten zuen emaginak. Plazenta bota artean bertan geratzen zen emagina, barruan geratzea arriskutsua zen eta.

19. Jaiotzean umea bero-berotan jarri

- **Erref:** ZAL-017/025
- **Iraupena:** 0:00:44. **Hasi:** 00:47:11. **Bukatu:** 00:47:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Jaio eta segituan umea jantzi egiten zuten eta kuman jartzen zuten, ondoan ur

beroz betetako botilak zituela. Arriskutsuena, jaiotzean umeak beroa galtzea izaten da.

20. Ume jaioberrien arropak

- **Erref:** ZAL-017/027
- **Iraupena:** 0:01:31. **Hasi:** 00:55:19. **Bukatu:** 00:56:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Umeari lehenengo telazko kamiseta bat jartzen zioten eta gainean puntuzko jertsetxo bat. Gero ume-izarak jartzen zitzaizkion eta gainean "muletoia" batzen zitzaion faxa batekin. Ondo-ondo batu behar dira ume jaioberriak.

21. Egurrezko kumak eta arta-malutazko koltxoiak

- **Erref:** ZAL-017/029
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 00:58:54. **Bukatu:** 01:00:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxearen egitura

Laburpena:

Baserrian egurrezko kumak eduki zituzten. Gero zimentzezkoak etorri ziren. Lehengo koltxoiak arta-malutez egindakoak izaten ziren.

22. Bataioa eta elizara sartzea

- **Erref:** ZAL-017/030
- **Iraupena:** 0:01:29. **Hasi:** 01:00:40. **Bukatu:** 01:02:09
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Sakramentuak

Laburpena:

Umea jaio eta hurrengo egunean bataiatzen zuten. Amak ezin izan zuen bataiora joan. Gero, berrogei egunera, amak umearekin joan behar izaten zuen elizan sartzera.

23. Umea txarto jaioz gero etxe-bataioak

- **Erref:** ZAL-017/032
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 01:05:00. **Bukatu:** 01:06:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Sakramentuak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Umea txarto jaiotzen zenean praktikanteak etxe-bataioa egiten zuen, badaezpada. Ez zitzaion izenik jartzen. Umea hilez gero, ez zuten elizara eramaten, baina lurperatu egiten zuten.

24. Askotan santuen izenak umeei

- **Erref:** ZAL-017/033
- **Iraupena:** 0:01:36. **Hasi:** 01:06:18. **Bukatu:** 01:07:54
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Jaiotzak

Laburpena:

Lehen izenak erdaraz jarri behar izaten ziren. Askotan santuen izenak jartzen zitzaizkien umeei.

25. Oinez eta berbaz ikasten

- **Erref:** ZAL-019/002
- **Iraupena:** 0:01:12. **Hasi:** 00:01:15. **Bukatu:** 00:02:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Haurrak zaindu eta hezi

Laburpena:

Umeak oinez ikasteko, trapu bat lotzen zioten besapeetatik eta atzean korapilo bat egiten zioten bertatik oratzeko. Berbaz, beste umeeekin batera ikasten zuen, mordoa egoten ziren lehen batera eta.

26. Eskolan adin guztietako umeak gelan batera

- **Erref:** ZAL-019/003
- **Iraupena:** 0:02:14. **Hasi:** 00:02:27. **Bukatu:** 00:04:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola

Laburpena:

Sei urte zituztela hasten ziren eskolara eta hamalaura arte egoten ziren bertan. Adin guztietakoak batzen ziren gela batean; bereizketa bakarra nesken eta mutilen artekoa zen. Ikasgaiak buruz ikasi behar izaten zituzten. Bizkorrenei aurrean jesartzeko esaten zien maistrak.

27. Amak doktrina baino ez zuen ikasi eskolan

- **Erref:** ZAL-019/004
- **Iraupena:** 0:03:08. **Hasi:** 00:04:41. **Bukatu:** 00:07:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako lanak

Laburpena:

Gurasoek ez zekiten idazten eta ezta irakurtzen ere. Ama hamalau neba-arrebatatik bigarrena izan zen eta etxean egon behar izaten zuen umezain. Negu bitan joan zen eskolara eta doktrina baino ez zuen ikasi. Hamabi urte zituela joan zen etxetik umezain eta ordutik hainbat lekutan ibili zen neskame.

28. Eskolara orduko harrikoa egin eta belarra moztu

- **Erref:** ZAL-019/006
- **Iraupena:** 0:01:22. **Hasi:** 00:08:55. **Bukatu:** 00:10:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Doktrina

Laburpena:

Eugenia egunero joaten zen eskolara; baina eguerdian, eskolara orduko, belarra moztu behar izaten zuen ahizpak eta berak harrikoa egin. Arratsaldean eskolatik irten eta doktrina ikastera joaten ziren elizara.

29. Eskolan, eraztunaren zigorra euskaraz egitearren

- **Erref:** ZAL-019/007
- **Iraupena:** 0:01:56. **Hasi:** 00:10:17. **Bukatu:** 00:12:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Zigorrak
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

Eskolako gaiak eta doktrina erdaraz ikasi behar izan zituzten. Eskolan euskaraz egiten zuenari eraztuna ematen zioten eta honek gero euskaraz entzuten zuen beste bati eman behar izaten zion. Honela, aste amaieran eraztuna zuenak erreal bi eraman behar izaten zituen eskolara.

30. Etxean egindako pilotak

- **Erref:** ZAL-019/010
- **Iraupena:** 0:01:09. **Hasi:** 00:18:44. **Bukatu:** 00:19:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Kirola » Pilota

Laburpena:

Mutilak pilotan ibiltzen ziren sarri. Etxean egindako pilotak erabiltzen zituzten. Gomazko bola bat jartzen zuten barruan eta gero hariarekin edo artilearekin batu eta josten zuten.

31. Mutilak goitibeheretan eta patinetan

- **Erref:** ZAL-019/012
- **Iraupena:** 0:01:18. **Hasi:** 00:20:28. **Bukatu:** 00:21:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

Mutilek zaletasun handia zuten goitibeherekin ibiltzeko. Mutilek eurek egiten zituzten: hiru ohol josi eta aurrean gurpila jartzen zioten. Patinak ere egiten zituzten paluekin.

32. Ezberdintasuna neska eta mutilen artean

- **Erref:** ZAL-019/013
- **Iraupena:** 0:00:41. **Hasi:** 00:21:46. **Bukatu:** 00:22:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

Umeak zirenean, mutilak eta neskak aparte egoten ziren eta jolasak ere desberdinak izaten ziren. Etxean ere lan ezberdinak egiten zituzten: mutilak solora joaten ziren eta neskak etxeko beharretara.

33. Umetan baserrian egiten zituzten beharrak

- **Erref:** ZAL-019/014
- **Iraupena:** 0:01:20. **Hasi:** 00:22:27. **Bukatu:** 00:23:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak

Laburpena:

Umetan hainbat behar egiten zuten etxean: artoak zuritu, baba igartzen zenean lekak urkuldu, porru-patatak prestatzen lagundu eta ganadua zaindu eta labrantzarako zuzendu, besteak beste.

34. Neskak tabernara mutil-lagunarekin

- **Erref:** ZAL-019/016
- **Iraupena:** 0:00:56. **Hasi:** 00:26:37. **Bukatu:** 00:27:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa
- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

Eugeniaren gazte urteetan neskak ez ziren tabernara sartzeko, mutilak

bakarrik. Mutil-lagunarekin baino ez ziren sartzen neskak tabernara, bakarrik sekula ere ez.

35. Mutilarekin domeketako erromerian elkartzen ziren

- **Erref:** ZAL-019/017
- **Iraupena:** 0:02:48. **Hasi:** 00:27:33. **Bukatu:** 00:30:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak
- Familia eta harremanak » Bikote kontuak
- Politika » Politika eta Franco

Laburpena:

Gizona Arrateko erromerian ezagutu zuen, hamasei urte zituela. Domeketan baino ez zuten elkar ikusten, gizona Abadiñokoa da eta. Inguruko erromeriarik handiena Berrizen egiten zuten, soinuarekin eta saxofoiarekin. Abadiñon, esaterako, alkateak erromeria egitea debekatu zuen gerraostean.

36. Erromerietan mutilek ordaindu egin behar izaten zuten

- **Erref:** ZAL-019/019
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:31:52. **Bukatu:** 00:33:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Jai-giroa » Erromeriak

Laburpena:

Erromerietan, gehienetan batuta dantzatzen zuten. Mutilek ordaindu egin behar izaten zuten erromerian dantza egitearren eta gainera eurak izaten ziren neskengana hurbildu behar izaten zutenak dantza eskatzeko.

37. Erromerietarako takoiak, makillajea eta gona

- **Erref:** ZAL-019/021
- **Iraupena:** 0:02:08. **Hasi:** 00:35:13. **Bukatu:** 00:37:21
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Eugeniak ez du sekula makillajerik erabili, baina ahizpak esaterako beti magotzen zituen ezpainak. Takoiak ere erabiltzen zituzten erromeriara joateko, baina abarkekin jaisten ziren baserritik eta gero janzten zituzten. Neskek beti janzten zituzten gonak, prakarik ez.

38. Lanerako gerrikoa eta jaietarako zinturoia

- **Erref:** ZAL-019/023
- **Iraupena:** 0:00:52. **Hasi:** 00:39:55. **Bukatu:** 00:40:47
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Gizonek gerriko beltza erabiltzen zuten baserrian behar egiteko. Ferietara joateko eta jaietarako, ostera, aitak panazko trajea erabiltzen zuen eta zinturoia.

39. Alargunek bizi osorako lutoa

- **Erref:** ZAL-019/024
- **Iraupena:** 0:03:02. **Hasi:** 00:40:47. **Bukatu:** 00:43:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erljioa » Hiletak
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak

Laburpena:

Gurasoak hiltzen zirenean, urtebete eta erdian edo urte bian jantzen ziren lutoz. Aitita-amamekin, ostera, sei hilabetez. Askotan, emakumeak alarguntzen zirenetik hil arte jantzen zuten lutoa. Luto erdiko erropak ere jantzen zituzten, denborak aurrera egin ahala. Umeen kasuan, batzuek lutoa jantzi behar izaten zuten Jaunartzea egiteko. Gizonek besokoa jantzen zuten luto seinale.

40. Bideak egiten hasi zirenean desagertu zen Mari

- **Erref:** ZAL-019/025
- **Iraupena:** 0:01:31. **Hasi:** 00:43:49. **Bukatu:** 00:45:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

Aititik lehen Anbotoko Mari, "Anbotoko Señorie", sarri irteten zela esaten zuen, sarri ikusten zutela. Bideak egiten hasi zirenean, desagertu ei zela zioen.

41. Laminek gizaki bat euren kobazulora eraman ei zuten

- **Erref:** ZAL-019/026
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:45:20. **Bukatu:** 00:46:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

Laminak kobazuloetan zeudela esaten zuten. Behin gizaki bat euren kobazulora eramane zutela kontatzen zuen aititak. Gizakia gose zen eta belarrian egin zion haginka laminari. Aske uzten ez bazuen belarria jango ziola esan zion eta orduan aske utzi ei zuen.

Narbaiza Aranguren, Eugenia | ahotsak.eus Orr.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2024-04-28

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com